

Első évi folyam.

25. szám.

Junius 18. 1865.

Pünkösdi királyság.

— Történeti elbeszélés. —

(Folytatás.)

III.

Szép csillagos est követé az elmúlt napot, Ágnes a Csák-palota kertjében sétál gondolatokba merülve, a hűs szellő, mely a csendes Dunáról ábrándos morajjal szállta körül, csókdosta a leány égő arcát, melyen egy izgató gondolat változtatá kifejezéseit.

Néha megrázza fürtös fejét, s büszkén tekint maga körül, néha ismét rajongó ideák varázslata alatt látszik keble emelkedni, néha ismét forró szerelem sóhajai törnek elő szive mélyéből.

A csillagok néma gyönyörrel tekintnek le a vajda lányára.

Távrolról, a Margitsziget sötétlő zárdájából, mint angyalok égi hymnusza

hallatszik a szüzek esti éneke, míg a királyi várban néha felharsan a diadalmi szózat; ott igen nagy kedv van most, mert a torna után érkezett

egy hírnök Csehországból, ki azon meglepő birt hozta, hogy Wencel, vagyis Cseh-László királyt Olmützben megölték, s így az ország, s még inkább Ottó király, mint ötödik Béla, egyik titkos ellenségétől megszabadult.

Ágnes megállt a kert Dunára hajló egyik emelvényén, s a párkányra könyökölve, merő tekintettel nézett a sötét végtelenbe!

— A király szeret — mondá szakadozottan, a mint gondolatai rohammal követék egymást, — én legyek királyné? — vagy boldog nő legyek? . . . — atyám akarja! . . . de mit szól Serény!? ah! Magyarország és Erdély királynéja! és az én szerelmem!

A csillagok mosolygva nézték a boldog pírát.

E pillanatban valaki közeledett hozzá a kert kanyargó utjain, könnyű sarkantyupengés hallatszott, de a vajda leánya úgy el volt merülve, hogy

észre nem veszi a közeledőt, pedig talán épen rá gondol.

Serény Imre uram meglehetősen izgatottan jött, keresve Ágnes, s a mint végre megpillantá, hevesen lépett hozzá, hevesen karolta át, s kalpagját az égre emelvén, nagy kitörő haraggal kiálta :

— Vesszek el, és legyen átkozott egész nemzetségem, ha másé lesz valaha, mint az enyim, s ha száz királyt kellene is a pokolba küldenem !

Azután csaknem dühösen szoritotta keblére Ágnes, s csókolta össze holló fürteit, piros ajkát.

— Fel vagy indulva, Imre, — szólt a leány, kibontakozva az ifju karjaiból, vállára könyökölve, s merőn tekintve szemeibe, — mi lelt? micsoda hóbertos beszédet mivelsz ?

— Semmi hóbertosság, leány, hát nem vetted észre, hogy mit tervez a vajda veled? a király nejevé akar tenni! hallod-e Ágnes, téged a király nejevé! azaz, hogy én beállhatok templáriusnak, s mehetek a szentföldre pogányok ellen, s ott veszhetek, míg ez az újdonsült király...

— Légy okos, légy férfiú. Hát hol van az megírva, hogy én királyné legyek ?

— Hol? ott a királyi várban, atyád fejében és a király szívében, ki beléd bolondult.

— Tehetek-e róla, ha megszeretett ?

A székely főnök megrezzent, szívét, lelkét éles nyilamlás fürta át; szóltanul nézett Ágnesre, ki kedvtelve mosolygott feléje. Aztán lerázta válláról a leány kezét s elmozdult tőle.

— Asszony, asszony, míg a világ világ lesz, egyforma mind! — mondá keserűen, — bolond, a ki valamelyikben magasztosabb szívet keres.

Ágnes látta, hogy kedvese igen szenved, azért nem akarta tovább e jelenetet folytatni. Oda fordult hozzá s vállára kulcsolta kezeit.

— Azt hiszed hát, hogy én szerelmemről lemondok egy koronáért? Nem Serény! az én lelkem sokkal nemesebb kincs, mint Otto király minden disze! Ne hidd azt, hogy egy nő, kinek tisztelete van önmaga előtt, érzelmeit, melyeket lelke tud és imád, bármiért is feláldozza e földön. S én Serény, ha e drágakövek helyett a porleány egyszerű szalagjait bírom is, sokkal többre becslöm magamat, mintsem egy koronáért feláldozzam azt, a mi saját énem büszke oszlopa — szerelmemet.

Serény Imre uram arca egyszerre kiderült. Ágnes oly hangon, oly pillantással mondá ki állhatatosságát, hogy minden szava egy-egy szílat tépett szét azon hálóból, melyet a szerelemföltés vont szívére. Letérdelt Ágnes előtt, a középkor

lovagiasságával, s a mint a gyönyörű leányra föltekintett, nagy köny gördült ki szemeiből.

Vajjon az ember gyöngeségének, vagy Isten mindenhatóságának bizonyosága-e az, hogy mi az öröm és bánatnak csak egy kifejezésével bírnak, a könnyel ?

A csillagok mosolyogva nézik a boldog párt, a mint egymás karjában örök szerelmet, örök elválhatlanságot esküsznek, mert van-e nagyobb gyönyöre két emberi léleknek, mint azt érezni szívben, hogy egyesítve vannak egész életre, egymást erősítendők minden fáradalomban, egymásban nyerendők megnyugvást minden bánat közt, egymásra gondolandók még a végperc néma szavakba foglalt érzelmei közt is.

A szüzek énekét csüdesbájosan hozza a szellő a Dunán át, mintegy harmoniájával ama titkos zenének, mely a szerelmes szívek dobogásában hallatja varázsdalát.

— — — — —

Apor László uram pedig ezalatt félrevonta magát a királyi vendégek közül, s a Dunára nyíló tornác padjára kiülvén, gondolatait igyekezett rendezni. Azok mintegy a következők voltak :

— Otto király fülíg szerelmes leányomba, ez tény; hogy Ágnes szereti-e, az más kérdés, de hiszem, hogy lesz esze, s székely kapitány ücsémet könnyen kiveri fejéből a koronáért. Hát Csák Máté uram mit fogna a dologhoz szólani? kitalál-dja-e titkos gondolatomat? nem! ő engem sokkal csendesebb és félreállóbb embernek képzel. Hohó! az én nemzetségem is a hét-magyarból való, s ha Erdélyt bírom, Magyarország is hozzá tartozik. De ha lányom nem enged? kényszerítem? nem! azt ezer királyért sem teszem. Akkor — másképp jutok a koronához. Igen, másképp. De a koronát biztos kézbe kell tenni, másképp előbb utóbb elvesztik, vagy száz esztendeig üzik hajtják a királyokat — s a haza elpusztul.

E pillanatban nyílt a tornácajtó, s három főúr lépett be azon: Csák Máté, Németújvári Henrik és Benedék veszprémi püspök.

— Nagyságodat kerestük, vajda uram, megszökék kegyelmed tőlünk, — mondá a nádor, Apor uram mellé ülve jobbról, míg Henrik gróf balról foglalt mellette helyet, a kövér veszprémi püspök pedig állva maradt, s fényes arany keresztyét lóbálta, melyre a kelő hold ragyogón veté sugarait.

— Ti pedig a fenséges királytól.

— A király maga kívánt lenni, udvarmesterével, Rajmonddal szobáiba vonult, — mondá Henrik gróf.

— Természetesen, a koronával fején, hahaha! nevetett Benedek püspök.

— Jól teszi, ha fején hordja, püspök uram, — szólt Apor László, — kell is neki azt félténie, mert hogyan bizzék teszem azt olyan hivében is, mint szentséged, ki is már háromszor volt kárlista, kétszer wencelianus, s még ki tudja, hány párthoz leszen kedve szegődni, *) hahaha!

— De a koronát mégis én tettem a fejére, hahaha! — nevetett a főpap, a nagy világért sem jövén ki flegmájából a vajda gunyos vádja miatt.

— No de félre a tréfával, — kezdé Csák, — egyikünknek sincs állhatatosság dolgában a másiknak szemére vetni valója. Most sokkal fontosabb kérdés áll előttünk, tudniillik a királynak nő kell, az országnak királyné. Mondjad azért először is vajda uram, vajjon kit gondolnál?

Apor László uram fejét kissé vállai közé huzta, a kérdés nagyon közelről érdekelte, s még sem volt szabad neki nyilatkoznia.

— A kit választ magának, — mondá végre áhitattal.

— S te Henrik gróf?

— Én — még várjon, azt mondom.

— S te szent atya?

— Világért sem avatom magamat asszonyok dolgába. Hozzatok királynét, én megkoronázom.

— Hát én, Csák Máté, nádorispán, azt akarom, hogy tegye jóvá az ország előbbi hibáját, s ha Cseh László által nem, juttassa a trónra az Árpádok utósó sarjadékát, Erzsébetet, Otto vagy ötödik Béla által.

— Protestálok nádor, kiáltott Benedek, ő már az egyházé.

— Ne beszélj nekem ilyet, ugy is a ti hibátok, hogy ez a szennyfolt rátapadt az országra, ha rajtam állott volna, most királyné volna. Az egyházé? tudtommal még nincs felszentelve. S ha fel volna is, meglátom én, Csák Máté, nem oldom-e fel a fogadalom alól.

A nádor büszke férfi volt, ki ellenmondást nem tűrt, azonkívül ő volt az igazi király 32 kövérváral, s 10,000 hajdújával. Azért nem is szólt neki senki, hanem hagyták szó nélkül távozni, mint mondá, a királyhoz.

Apor László uram, félórai beszélgetés után elvált Németujváritól s Benedek püspöktől, igen barátságos kézzorítások közt. Midőn éjfél körül hazaért, egyenest leánya szobájába vonult, ki egy éji lámpa mellett virrasztva várt reá.

Hagyjuk őket magukra, s nézzük meg Csák Máté uramat, ki, mint mondá, a királyhoz ment.

Mire odaért, hol őt találni vélte, már nem beszélhetett vele, mert a király senkit sem akart többé elfogadni.

— Mondd meg neki lovag, szólt Rajmondnak a türelmetlen olygarcha, hogy a király, ha Magyarhon királya akar lenni, az ország nádorát mindig köteles kihallgatni.

Néhány perc múlva már bent volt a nádor Ottó legbensőbb szobájában. Előadta neki, hogy mi volna az ő és a nemzeti pártnak kívánsága, hogy azonnal küldjön követet Thuringiába Erzsébethez, s kérje meg kezét.

Ottóra villámcsapásként hatott e hír, a könnyűvérű ifju már ölében képzelte a hatalmas Apor vajda bűbájos leányát.

— Azt én nem ígértem az országnak, — felelt habozva, — különben is nekem házasságom által erős támaszt is kell nyernem . . . én nem érzek hajlandóságot idegen földről venni nőt . . .

— Hát fenséged nem akarja az én óhajtásomat teljesíteni?

— De kedves nádorom — én kimondhatatlanul szeretek, én nem élhetek más nélkül, mint a kit én imádok. S én meg vagyok győződve, hogy a magyar nemesség is örülni fog, ha legszebb ivadékát emelem a királyi trónra.

— Hm, és ki légyen e legszebb ivadék?

— Ki? Apor Ágnes, Istenre esküszöm. S most hagyj magamra, tele van lelkem ezerféle gondnal, szívem százféle érzeménnyel.

Csák Máté nem is felelt a királynak többet. Nagyon nevezetes dolgot hallott — nagyon nevezetes dolgot látott előre — Apor vajda uraságát a két hazában.

Ott künn a folyosón némán állt a spanyol lovag Rajmond; a mint a nádor mellette elhaladt, megállt előtte, s nagy, átlátszó kék szemeknek egy keresztülszuró pillantását vetvén rá, ezt mondá neki:

— Hallod-e nemes lovag, mondj meg a királynak, ugy vigyázzon tetteire, nehogy pünkösdi királyság legyen a dolgából. Jójszakát!

Azzal kemény léptekkel távozott.

Lépteit soká viszhangozóak a királyi palota sötét folyosói.

IV.

A király szerelmes . . .

Már mindenütt tudva volt a két hazában, hogy a vajda leánya legyőzte a harcjátékban Ottó királyt, s az ugy beleszeretett, hogy minden áron el

*) L. Fessler, Geschichte der Ungern.

akarja venni. Azt is tudta az egész világ, hogy Ottó király nem várt volna egy egész esztendőt, ha a nádor nem ellenkezik benne, de végre az is megadta magát, s most már bizonyos, hogy a király elmegy Gyulafehérvárra, és elhozza magával a bűbájos Ágnes, a hatalmas Apor uram leányát. Jaj neked Róbert Károly, akár visszamenj Dalmátiából Olaszországba; a hol Csák és Apor együtt vannak, nincs ott kilátása másnak a koronára e földön.

Kora tavasszal volt 1307-ben, midőn Apor László uram Gyulafehérvárott egy nagy pergammennel lépett be leánya szobájába. Ágnes a kastély déli sarkában lakott, egy kerekded toronyban, honnan felséges kilátás nyílt a Maros tekervényes folyamára, s a távoli hegyekre. A nap alkonyatra hajolt, s végsugarai behatottak a kis mennyezetes terem gyöngyházás falaira, fényökben kétszeresen tűntek ki a leány antik szépségű vonásai, s fejedelmi állása.

Apor László uram egyet sóhajtott. Elgondolta, hogy milyen szép királyfiakat adhatna ilyen aszszony a magyar nemzetnek?...

— Ime, édes lányom, itt a nádorispán uram levele, melyben kijelenti, hogy a király még ma itt leend. Mielőtt olvasni hagynám e levelet, még egyszer megkérdelek, határozottan vissza fogod-e utasítani Ottót?

— Határozottan. Nekem boldogság kell és nem korona.

— Akkor hát olvasd el ezt a levelet. Ha királyné akarsz lenni, az nem fog megtörténni, mi itt irva van, ha nem, akkor úgy fog történni. Gondold meg jól, hogy mit cselekszel. Én most sietek a király elébe.

Apor László elsietett. Ágnes fogá a pergament és olvasni kezdett.

Arca mindig jobban elhalványodott, szive elszorult, s végre sirva borult egy kerevetre. Ujra és újra elolvasta a gót betűket, s mindig levertebb, elkeseredettebb lett.

— Nem, nem! ez gyalázatoság, ez bűn volna! ennek nem szabad megtörténni!... Szegény király, miért is láttál meg?... vagy miért adott a természet ily tetszős külsőt, lettem volna inkább bármi rút... miattam! én miattam!... de mit tegyek? csak Serény volna itt, de ő távol, nagyon távol van. Atyám ellen nem léphetek fel — s végre is, ő többé nem fog engedni. Én engedjek?... ha elfogadnám a király kezét? — Nem lehet! az nem lehet, lehetetlen.

Ezt oly határozottan mondá ki Ágnes, hogy küzködő lelke szinte megnyugodott bele. Tervet

forralt, hidegen átgondolta a helyzetet s még mindig a titok körül járt gondolata, midőn távoli kürtszó hatott ablakáig, s a mint sietve kitekintett, az enyedi uton nagy fényes lovagsapatot látott a várhoz közeledni; a daliák tollai lengtek a szelölöben, leginkább a királyé, ki legelől vágatott hóféhér paripán.

Ágnes soká nézte a jelenetet, és két szeméből két fényes könyecsepp fakadt s folyt alá fehér arcán.

Ez volt minden, mit a király szerelméért adhatott.

— — — — —
Éj van.

Gyulafehérvár csöndes, pedig még pár óra előtt harsogott a zajtól. A várkamráiban mindenütt holt részeg testörök fekszenek, kiket a vajda emberei itattak le kegyelmes uruk parancsából. Kánya, a vén várnagy, még egyszer körüljárja az örököt a lovagok lakai előtt. Azután ő is lefekszik; ő végezte dolgát.

Csak három szobában ég lámpa az egész várban: — a kincstárban, hová a vajda a koronát épen most viszi be; Ágnesében és a királyében.

A király szobája a kastély keleti tornyában van, gyönyörű, ragyogó terem. Vörösselyem mennyezetes, ébenfaágyban fekszik az ifju, s álom nem jó szemeire. Szeretne felkelni és a szabadba menni, mert agya ég, szive lúzasan dobog, de nem tud, tagjai lankadtak és mozdulatlanok. Ágya mennyezetén egy tükör van, melyben egy, nem látni honnan jövő kép viszsugárzata bűbájos szépségében tünteti elő a vajda leányát.

— Ó az, ő az! — dadogja Ottó, égő szemeit exaltáltan meresztve a tükörbe, — holnap, holnap leend a boldog nap, melyen szerelmét átadandja; ah mennyit küzdöttem érte a főurakkal, mennyit családommal; de egy csók e bibor ajkáról, egy ölelése e gömbölyű karoknak, s egy dobbanása ama szívnek, felér koronámmal... ah! hol van koronám? — — nincs itt ágyam szélén... nem bírok mozdulni — álmodom, bizonynyal álmodom. A vajda kísért be... ah! ott van ő — leány, leány!

E pillanatban az örök kürtszava hallatszott.

— Hah, valaki jár a kastélyban... de hol van koronám?... csodálatos, mintha látnám Apor László fején... nem, nem — az ott az angyali Ágnes... az ő fején leend az — én vagyok a föld legboldogabb halandója. Oh menyasszonyom, jer, jer ide égő szívemre... Álmodom? mintha távoznál tőlem, gyönyörű arc?... Ébren vagyok-e?... Ah, elalszik a lámpa, a szoba sötétül.

A király merőn nézte az ágya feletti képet, mely mindig kisebb s kisebb, a mellett homályosabb lett. Lassanként úgy tetszék neki, mintha a szoba egészen elsötétedett volna, s csak az az egy kép a tükörben nézne rá fényesen. Azután mintha levegőben szállna s mindenütt vak sötétség borítaná. Csak a tükörbeli kép fénylett le rá, távolról, magasról, mindig kisebbedve.

Nem tudta, álom-e, valóság-e. Szemei kifáradtak, homlokán az izadság gyöngyei megfagytak. Lehuntya szemeit — elaludt.

... Ugyanez éjjel kinyílt a király szobájának ajtaja; Ágnes jött be lefátyolozva, kis éji lámpával kezében.

Körültekint. Minden úgy van, mint tegnap volt. Az ágy függőyei leeresztvék, a lámpa kialudva.

Ágnes megrezzen. Haboz. Végre bátran lép az ágyhoz, félrehuzza a függőnyt — az ágy üres volt. — Vége!... sóhajtá a leány, — már késő!

— — — — —

Gyulafehérvár kapuja előtt, bent a várban, felharsan a kapus kürtje, valaki a várból ki akar menni.

— Ki vagy? — kiált a kapus, a mint tornyából kitekint, s egy lovagot pillant meg.

— Én vagyok Lőrinc, az apród. Nyisd ki hamar, sietős az utam nagyon. Fejdeddel játszol különben.

A kapus rögtön felhuzta a kapu závarát, s szó nélkül ereszté ki a lovagot, ki vágatva hagyta el Gyulafehérvárt. Soká állt még a kapus elgondolkodva tornyában, s gyakran mormogá:

— Vajjon hová küldi a várkisasszony kedves apródját éjnek idején?

.

Gyulafehérvár végkép elcsendesült.

Még a várban sem világol semmi fény. Sötét az ablak a kincstárban, sötét a várkisasszony, sötét a király szobájában.

(Vége következik.)

Hét tél, hét nyár.

Hét nyár virága hervadt el körülünk,
Kis ablakunk hét télen át fagyott.
Együtt szenvedtünk és együtt örültünk,
S a hét kő-só már szintén elfogyott.

Ifjak valánk, oly gazdagok reményben,
Csak szerelemmel volt szívünk tele.
Erős hit ége mindkettőnk szemében:
„Akármilyen vár: boldog leszek veled!”
Ifjak valánk hogy egymáshoz kerültünk.
Az vagy te még? én most is az vagyok
Hét nyár virága hervadt bár körülünk
S kis ablakunk hét télen át fagyott.

A boldogságot nem kerestük távol
Mint egy felhőkben úszó madarat.
A kis patak, lám, ki se tér utából,
Mégis folyvást virágok közt halad,
S ha szenvedénk, ha bús könyet törültünk,
Szívünkben az töviset nem hagyott:
Együtt szenvedtünk és együtt örültünk,
S a hét kő-só már szintén elfogyott.

Kis gyermekinknek bölcséjénél állva
Mosolygni láttuk a mély-kék eget.

S mikor a nyájas angyal sirba szálla:
Szemünkön a meleg könny megjegedt.
Lehullt a csillag, mert egünkrol eltűnt?
Vagy a túlsó egen szebben ragyog?
Hét nyár virága hervadt el körülünk,
Kis ablakunk hét télen át fagyott.

Az élet gondja néha megkörnyékezt,
De nem taníta még aggódni meg.
Megnyugszunk abban a mit isten végez;
Ugy sines erőnk dacolni, hát minek?
Kezünk szorosán összefogva ülünk,
S mosolygva nézzük a verő habot.
Együtt szenvedtünk és együtt örültünk,
S a hét kő-só már szintén elfogyott.

Egymást szívünk fenékig kiösmerte,
És benne egy csöp mérget sem talált.
Kárölte, át az élten, a sir-kertbe
Együtt megyünk, mosolygva a halált.
Hét nyár virága hervadt el körülünk,
Kis ablakunk hét télen át fagyott.
Együtt szenvedtünk és együtt örültünk,
S a hét kő-só már szintén elfogyott!

Szász Károly.

Az a ház Komáromban, melyben az én Móric öcsém született.

Vályné Jókai Esztertől.

(Folytatás.)

Azt az ócska épületet egészen ledöntötték, és az új házhoz igen mély fundamentumnak való árkot ástak, de mind az abból, mind a pincéből kihányt

föld nem volt elég, csak az udvart is az utca magasságáig feltölteni. A kertre nézve azt mondta édes apánk, hogy annak szintén jó, ha mélyebben fek-

szik, több nedvességet kap, és nem szárad ki oly hamar. Hanem a házhelyet és udvart meg kellett tölteni hordott földdel.

Egy vasárnap reggel isteni tisztelet után jött *Móric György* uram, ezüst gombos és filigrán ezüst láncos öltözetében; egész ünnepélyességgel felköszöntötte szülőinket minden hozzájuk tartozókkal egyetemben, és elmondta mi járatban van; hogy az ő családja igen megtisztelve érzi magát az által, hogy az ő nevékre kereszteltették a tekintetes urék a mult esztendőben született kis fiukat. Hát ők elhatározták ezt a becsületet azzal tudni vissza, hogy ahoz a most épülő házhoz a *Móric* család minden tagja *három napot fuvaroz*, szekérrel járulván a háztöltéshez — ha a tekintetes urék rossz néven nem veszik az ő akarójukat.

Az a *Móric* család pedig számos tagból állt akkor, mind jó módu szekeres gazdák voltak. Virágzó szép család volt, nők, férfiak, igazi magyar erődús alakok, többekre emlékezem közülök, azokat mind lehetett volna mintául felállítani a romlatlan magyar faj deli, ép példányainak. Általában a komáromi közrendek nője, férfia, — igen kevés kivétellel — szép, bátor, nyílt tekintetű alakok.

Móric György uram pedig, a *Móric* család akkori legidősebb tagja, száz évet ígérő ép alak volt. Azonban jött 1831-ben az első kholera; városunkban legelsőbb is *azon a családon* kezdte, egy hét alatt csaknem minden oszlopa kidőlt a virágzó *Móric* familiának. Ott van a temetőben *egész sor* emlékkő, mind egyforma nagyságra, és az időre, mikor azt oda kellett állítani, mindegyik a *Móric* névvel. De ez még öt évvel később történt azután, mikor *Móric György* uram azzal az ajánlattal jött édes szülőinkhez — familiája nevében, melynek ez idő szerint ő a feje, — hogy ők egy kis szolgálatot akarnak tenni azoknak, a kik az ő nevéket megbecsülték; — még akkor mosolygott az élet az egész *Móric* családra. — Jó, hogy nem tudjuk, mit hoz ránk a jövő?!

Móric György uram tréfás kedélyű ember volt, mikor édes apánk, — megköszönve jóakaróját, — kikisérte, a kutyák egy kissé morogtak. *Móric* uram komoly ábrázattal mondta a kutyákat csitító kísérelésének: — „Hagyja csak a tens ur! az a kutya kötelessége, hogy morogjon az idegenre; lássa, nekem olyan kutyám van, hogy magamat sem ereszt be soha az *ajtón*. — Nem biz a, — erősítette mosolyogva, a mint látta, hogy édes apánk csudálkozva néz rá, mintha azt mondaná, hát mi a tatárnak tart olyan gonosz ebet? — bizony csak magamnak kell nekem kinyitni az *ajtót*, az én kutyám azt ki nem nyitja soha, és így nem

ereszt be rajta. Engedelmet kérek a tekintetes fiskális urtól a tréféért“ — tette hozzá a vidám családfő.

De sok szép tulajdon van a magyar népben! csak hogy nem kürtölik azt úgy világszerte, mint egyik-másik szomszéd; — az is egyik szerény jelleme a magyarnak, hogy nem dicséri se magát, se hozzátartozóit. A *Móric* családról sok dicséretet lehetne írni.

Édes anyánk az építéshez minden reggel elment, elvitette a kis *Móric* kát is; ő maga ott kötögetett, a kis gyerek pedig tele szedte köntöse alját mindenféle tarka kövecscsel, a mit ott az építéshez szükséges homokból kirostáltak.

Mikor az alapkövet letették, akkor mind leszálltunk a fundamentomnak ásott árokba, és ütöttünk egy párt az első köre, a kis *Móric* ot is lenyújtotta édes anyánk édes apánk karjára, — az is hadd vegyen részt az alapkő letételben; — örült a kis gyerek, kacagott az ő kezéhez oly sulyos kalapácsnak. Mindig is szeretett nehezét emelgetni, most is annyi kövecset szedett szoknyájába, hogy alig birt vele felkelni, de ő azt mégis oda hordta édes anyánkhoz.

Móric ot esztendőskoránál tovább szoptatta édes anyánk; mikor elválasztotta, addig könyörögtem, hadd viseljem én gondját, hadd aludjék az én ágyamban, míg végre megengedték szülőink, azzal a hozzátétellel, majd meglátják, mint tudom gondját viselni. Ugy hiszem, nem lett rám panasz; mert mig csak engem Pozsonyba nem vittek, mindig az én ágyamban aludt az én kedves kis öcsém. Este készítettem az ágyamhoz egy pohár vizet, éjjel aztán, ha ébredt, megittattam, épen nem volt alkalmatlan. Később már csak megkereste a fülemet kezeckéjével, megmorzsolgatta. — Dundi néném, dudu néném, adj egy kis vizet — susogva kérte.

Az új házba 1826. Mihály napjára beköltöztünk. Édes apánk mindannyiunk kellemetes meglepetésére négy jókora szinezett képet függesztett, széles fekete rációkban, a szép új fehér falra, — Tell Vilmos történetét ábrázolót.

Az első képen a fához kötött kis fiu almával a fején, élénk részvétünk tárgya volt, szerettünk volna annak a büszkén ott trónoló zsarnoknak könyörögni, ne engedje, hogy az apa azt a nyilveszőt ellője, a mit a megvont iven tart.

A második képen már örvendezve csókolják a megszabadult gyermeket, az apa pedig diadalmasan mutatja a megdöbönt zsarnoknak a nyíllal keresztüllőtt almát.

A harmadik képen viszik számkivetésbe az

apát, de az a viharban partra kormányozza a hajót és menekül.

A negyedikén pedig a szíven lőtt zsarnok ráismer Tell Vilmos lövésére.

Mint örültünk mi azoknak a képeknek! hány-szor el kellett nekünk annak történetét apróra magyarázni! Én még most is örömmel nézem, mint boldog emlékü gyermekkorom kedves emlékeinek maradványait, pedig azóta volt sok alkalmam a bécsi Belvedereben láthatni a temérdek mesteri festményeket, azokat bámultam, mint illik oly nagy-szerű művekhez, — ezeket pedig kegyelettel nézegetem meg most is.

Mikor tizenkét éves lettem elvittek szülőim Pozsonyba, boldog emlékezetü Zsigmondy professor urékhoz németül tanulni cserébe. Sokat köszönhetünk mi annak a derék családnak; mert mind Károly bátyám, mind később Móric öcsém is évekig voltunk kedves körükben, és részt vet-tünk a nevelésben, mint saját gyermekeik — pe-dig azok bebizonyították jó neveltetésüket. Csak azt hozom fel most is szeretett cseretestvéreink dicséretére, hogy mikor én oda kerültem 1828-ban, a legidősebb fiu, Adolf, olyan velem egyforma idejü, igen szelid gyermek volt, és már akkor azt mondta, hogy orvos lesz, és lett is Bécsnek igen nagy érdemü orvosa. A második fiu, Pali épen ellentéte volt Adolfnak, végzetetlen cleven, már akkor az ügyvédi pályát választotta — és most Pesten tekintélyes ügyvéd. A harmadik élet-

re való csintalan kis fiu, Vilmos, büszkén lenézte bátyjait — ein Arzt! ein Rechtsgelehrter! — mi az! ő bányász lesz. — És az lett, a mi célt alig öt éves korában kitűzött, elérte, most jeles és tudományos tekintéllyel bíró bányász.

A negyedik, a legkisebb fiu Gusztí, épen olyan volt — rá nézve — mint az én kedves kis Móric öcsém, szintén három éves, szép szöke haj-fürtökkel, a mik egész vállát körül ellepték, esi-gásan hullámozó fürtjeikkel, épen mint a mi Móric-kánknak; még szintén oly piros fekete kockáju szoknyácska is volt Gusztávon, mikor én legelő-ször láttam, mint a milyen az én kis öcsémnek is volt, úgy hogy első pillanatra majd azt hittem, el-vittük velünk együtt ötöt is. De hiába örültem én meg az én kis Móric öcsémhez hasonló gyermek-nek, mert az csak alakra hasonlított az én, szinte félénken szelid, esendesen játszogató Mórickám-hoz; mindenik testvérénél clevenebb volt a kis Gusztí, úgy hogy áldott jóságú szelid édes anyja is gyakran mondta — der ist ein Wildfang; — ő hajóskapitány szándékozott lenni, tengeren hábo-ruzni. Ennek az egynek nem sikerült óhajtott cél-ját elérni — mérnök lett és most oly szelid nyá-jas férfiu, mint volt Adolf bátyja már kis korában Igaz, hogy nem ő az oka, hogy a sors kiverte pá-lyafutásából, mert ő csakugyan mint mérnök-tiszt szolgált a magyar hadseregnél.

(Vége következik.) pag. 410.

A törpe egér.

A törpe egér (mus minutus Pallas) a mezei pocik szomszédja, ez utóbbtól szokásaira nézve nagyon különbözik. Ennél sokkal karcsubb s arányosabb termetü. A meglehetősen felnött vetés képezi erdejét s a búzakaralászok az ő fái, s ezek szárain mászkál föl s alá, miközben igen hajlékony farkát gyűrükben a szalmaszál köré csavarja, hogy le ne essék. A törpe egér majdnem oly ügyes, mint a majom, vagy a mókus.

Ezen picinyke teremtés mintha csak tudná, hogy mennyire csinos, folytonosan piperkőzik, apró lábával mosogatja arcát és füleit, szőrét simogatja, s még fészke építésében is fényüzésre törekszik.

A törpe egér télen át valami malomban huzódik meg, vagy föld alá ássa magát, azonban nyáron át biztonság mellett kényelmet is akar élvezni, s azért fényüzését kellemes helyzetben: az ég és föld között keresi.

Függő házának alapjátá még le nem aratott, lábon álló búzaszárak képezik, melyeknek félmagasságában azokat szalmaszállal, vagy a búza leveleivel gondosan egymáshoz kötözteti, s aztán ezt a hálózatot szépen kibéleli száraz, lágy füvekkel, s itt hozza világra, itt táplálja kicsinyeit. A fészke a legkisebb szellőre ingani kezd, s így Zephir ringatja a törpe egéreké kisdedeit.

Egy angol természetvizsgáló következőleg írja le részletesen azon fészkeket: „Sohasem feledem el, mily lelkesedésre ragadt e kedves mű szemlélete — mondja az említett tudós, — midőn egy magános sétám alkalmával rábukkantam. Ez egy búzaföld közepén történt, melynek kalászaí már sárgulni kezdettek. A kicsinyke, barna s laptalaku fészke oly művészileg volt összeszerkesztve, hogy szememet s gondolataimat önkénytelenül az ég felé fordítottam. Képzeliünk magunknak egy közönséges laptalaku fészket, mely három szál

nád leveleivel van beborítva, s mely élő növény-szálakon függ mintegy 6--8 hüvelyknyi magasságban a föld fölött. A fészkek közepe táján nyílás van, de ez az anya távollétében oly gondosan zárt, hogy csak bajjal lehet azt észrevenni, s ezen ajtócska még akkor is észrevétlen maradt előttem, midőn a kicsinyek egyike keresztülbújt a lyukon.

sággal s oly módon nyitottam fel e jeles építményt, hogy az állatka munkájában ne ejtsek nagy kárt. A fészkek belsejét, a mint azt kisujjammal megtapogattam, lágyan kibéleltnek s melegnek tapasztaltam, bárha építéséhez száraz levélkéken s finomszálu füveken kívül semminemű más anyag nem volt használva; nem lehetett itt semminemű ragaszt találnom. Az egész bámulatos mű csak

A törpe egér.

„A kis fészket hazavittem magammal; nyolc aprócska egér volt benne, s ezek még egészen meztelenek s vakok valának. Igen nagy óvatos-

növényekből volt összealkotva, melyeket az ügyes állatka fogaival rágicsált le a nádszálakról vagy egyéb füvekről.“

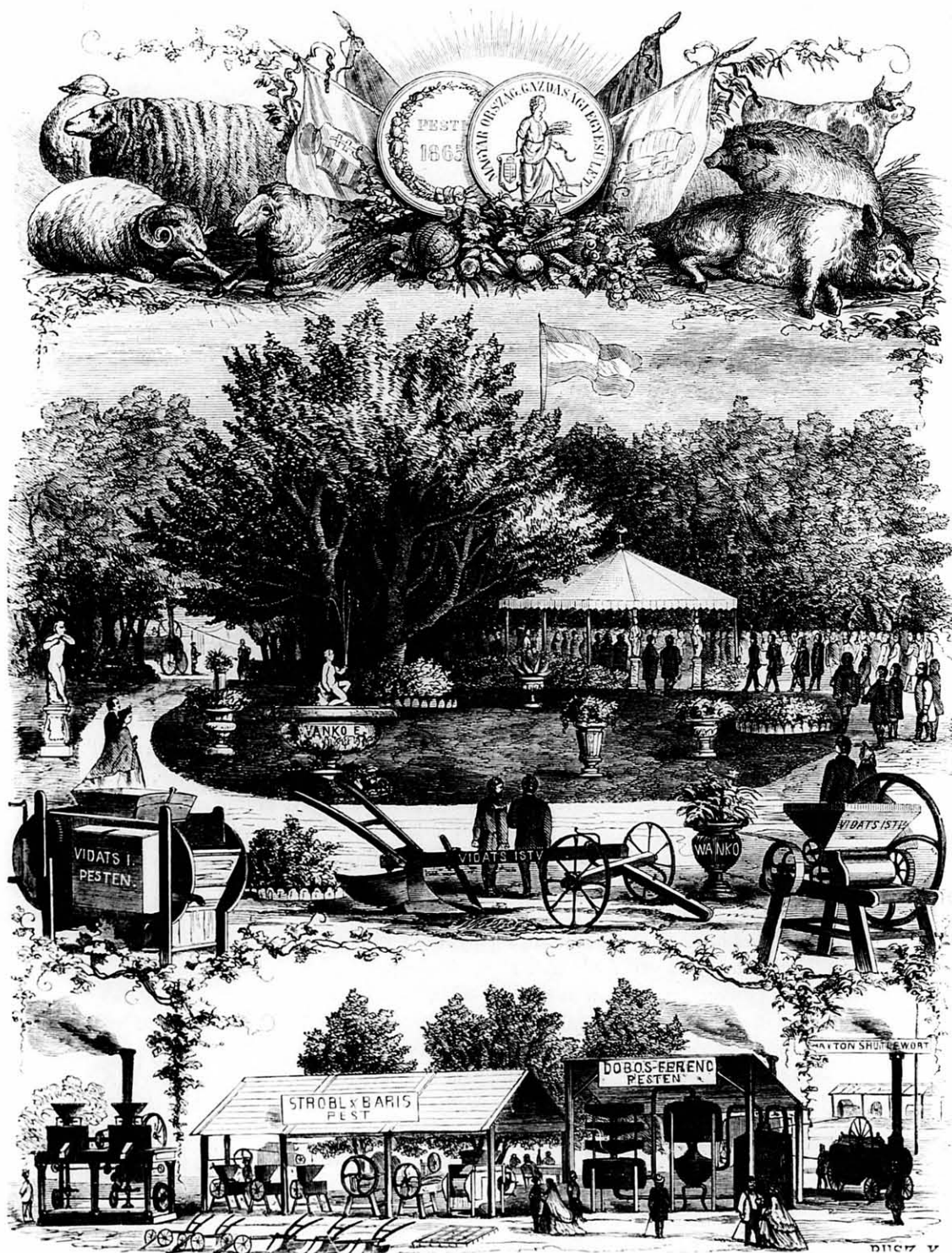
(Esquiros után.)

Az országos gazdasági egyesület kiállítása.

— Junius 3-tól 9-ig. —

Mult számunkban az „Egy hét története“ nek írója már megemlékezett a városligetben volt gazdasági eszközök, gépek, juhok és sertések kiállítá-

sáról, de midőn jelenleg erről több csoportozatban képet közlünk, szükségesnek tartjuk arra bővebben visszatérni.

Az orsz. gazdasági egyesület gép- és állatkiállítása a városligetben. (Rajzolta Haske.)

A városliget legárnyasabb részén deszkakerítéssel befoglalt több hold nagyságu téren volt a június 3-dikán megnyílt kiállítás, melybe nemzeti lobogókkal földszített kapun juthatott be a látogató.

A kaputól jobbra és balra a kerítés hosszában, egyik oldalán nyílt, apró ketrecekre osztott fészernyult el, az igen szép számmal kiállított nemesfajú juhok és a kisebb számban képviselt sertések számára, minden ketrec fölé ki lévén függesztve a kiállító neve s a kiállított állatok faja, míg a deszkakorlátok mellett a Pestre nagy számmal fölsereglett vidékiek közt fővárosunk elegans hölgyei is ott hullámoztak, s itt-ott keczyüs ujjas-káikkal megtapogatták a mogorván tekintgető electoral- vagy merino-kosok gyapját, mely kívül szurtos, de belül oly finom, mint a selyem, mintha csak uzsorások lennének, kik elnyűtt, ronda öltönyeikbe béléstül százas bankjegyeket varrnak.

Juhokért a következő kiállítók nyertek első díjat: gr. Hunyady J. két kosért és két anyajuhért a tarányi (Nyitra v.) juhászból, gr. Zichy Ferraris két kosért s két anyajuhért a csunyi törzsnnyájából (Mosony v.), gr. Károlyi A. két kosért s egy anyajuhért a suránypatyi juhászból (Vas v.), dr. Czilchert Róbert egy kosért s egy anyajuhért a gutori törzsjuhászból (Pozsony v.), b. Sima Simon egy kosért és egy anyajuhért az érdi törzsnnyájából (Fehér v.), Skublics Gábor egy anyajuhért a sz. mihályi juhászból (Zala v.), Geist Gáspár egy kosért a csákói juhászból (Békés v.), gr. Keglevich Béla egy anyajuhért a tápió-szegi törzsjuhászból, gr. Pálffy János egy anyajuhért a királyfai juhászból (Pozsony v.)

Ha szabad merész hasonlatokhoz folyamodnunk, úgy azt mondjuk, hogy a juh az állatkiállításokra nézve az, mi színművek közt a dráma; ez nem hat külsőleg, hanem a bírálók belső értékét tekintik, s így természetes, hogy itt is többen fordulnak a felé, a mi már az első pillanatra jobban megragadja a nézőt Falstaffszerű komikus alakjánál fogva, értjük a sertést.

Kevesen voltak ők, az igaz, hanem lehetett közöttük igen derék legényeket látni: komolyan lekönyitott fülűeket, őshazájuk: Szerbia felé sohajtozó mangalicákat, és szomorú sikulicákat, melyek azonban, melancholiájuk dacára, nem estek aszkórságba. Mi a sertésekről egy pár cifra szűrű kanászra s ezekről a műértő szemekkel tekintgető hölgyekre pillantottunk, kiknek gondolatai e pillanatban bizonyára nem jártak bálokon, fürdőzésekben vagy Alter legújabb divatu beduinjai, hanem azon, hogy mily pompás sódarszeleteket fognak

ezek a fickók a jövő tél theastélyeire szolgáltatni, a melyeken ott lesz a szép barna Arthur, vagy az a jó táncos Béla is.

Igy fűződik a legköltőibb ábránd a „legzsírosabb“ prózához.

Sertésekért a következő kiállítók nyertek első díjat: gr. Keglevich Béla fekete mangalicáért; gr. Károlyi Alajos kisjenői fajért; a váci püspöki jószágigazgatóság hízó disznókért; Kacer József pesti polgár különös nagy, állítólag magyar angol fajvegyületből ellett disznókért.

A kiállítási tér közepét s a négyszög többi oldalát a mindenféle gazdasági eszközök és gépek foglalták el. Láttunk itt vashól szobákba való és kerti székeket, igen izletes arabeszkekkel ellátott padokat, zselyéket, nyugágyakat, koboldlábu kerti padot, szellős sátorokat, ezerféle apróságot, miknek azonban legnagyobb része, izletes külseje dacára, nem esecsebecse, de munkás kézbe való eszköz. Odább a föld termésciből készült cikkek, mindentéle cukrok, majd meg lakatosművek, zárrak és csodás szerkezetű kisebb-nagyobb pénzes szekrények következnek.

Az apróbb gazdasági eszközök, mint a mindenféle szerkezetű ekék, kapálók, sorba és szóravetők, boronák, rögtörök, kaszálók, darálók, szórók, morzsolók sat. légióját nem is említjük, mert azok ismertetése inkább szaklapba és szakembereknek való, s csak azt hozzuk fel, mikép mindezen tárgyak külsejükre nézve is oly csinosak, s oly tetszetősen voltak kiállítva (mi a fáradszatlan buzgalmu gazdasági bizottság érdeme, kik közül Érkövy, Hollán, Térey, Moróc sat. urakat mindenütt ott láttuk mozogni,) hogy még az avatatlan is érdeklődve állott meg minden egyes tárgy előtt s ismeretvágyóan kérdező a tulajdonostól azok rendeltetését s használati módját, mire a legelőzékenyebben ki lön elégitve.

Egyszerre azonban a nagyszámu látogatók zivajján kívül különös zaj üti meg fülünket; mint egy öt-hat harang kellemes kongását halljuk s csodálkozva tekintünk szerteszt: vajjon merre s miféle tündérek emeltek itt templomot? A templom, melynek boltozatát a kék égbolt képezi, az ipar temploma, melynek vajha minden évben föltárulnának kapui, azonban a harangok nem toronyban, de amott egy szerény deszkasátorban zúgnak, a hol épen kísérletet tesznek velük.

Egy pillanat mulva megint másféle zaj támadt mintha tíz ország minden vasútja egy központi indóházba futna, s a szélrózsza minden irányából egyszerre robognának elő a mozdonyok, harsány és hosszsan tartó füttöngetéssel adva tudtul megér

keztüket. Ez azt jelenti, hogy a cséplő, örlő, szivattyúzó gépek gőzmozdonyai működni kezdenek, s hogy már a gőzzel főző takaréktűzhelyt s Dobos nagy szeszfőzőjét is befűtötték, a gazdaközönségnek s a csupáncsak kíváncsi látogatóknak megmutatandók, miként kell használni e „tüzet-evő“ napszámosokat.

A gépkiallításra a távol külföld is erősen volt képviselve, a többek közt Burges és Key, Marschall és fiai, Picksley, Sirms és társa, Ashby és Jeffery, Robey és társa, Garrett és fia, a Reading Iron Works Limited-társulat s Clayton és Shuttleworth angol gyárosok és mások műveiben, de a mi ránk magyarokra nézve mindennél vigasztalóbb, hazai gépészetünk mind a tárgyak, mind a kiállítók számára nézve a leggazdagabb volt, s hogy e mellett a gyártmányaink még vetekedtek is a külfölddel, ezt a bíráló választmány által jutalmul kiosztott érmek is igazolják, melyek közül a legnagyobb rész hazánkifiai részére esett.

Ugyanis gazdasági eszközökért és gépekért kivetkező díjak adtak ki:

Elsőrangú ekékért Gubicz első, Vidats második, Strobl és Baris harmadik osztályú érmet; — másodrangú ekékért fentebbi kiállítók ugyanazon érmeiket; harmadrangú ekékért Gubicz első, Polgár Makóról második és Vidats harmadik osztályú

érmet nyertek. Negyedrangú ekékért első osztályú érmet nem adott, egy második osztályú érmet Vidats, s egy harmadik osztályút Gubicz nyert. A Kühne és Ludwig, valamint Shuttleworth-Clayton által kiállított ekék a versenyszántásban részt nem vettek, azonban szép és célszerű szerkezetükért dicséretet nyertek. Vetőgépekért Shuttleworth-Clayton, Garrett és fiai, Kühne és Ludwig első osztályú érmet nyertek. Boronák, fordítók és rögtörök csak dicséretben részesítettek. Az Eisele által kiállított marhatakarmányt átmelegítő gép első osztályú érmet nyert, sat.

A gépkiallításra legszebb és legtömegesebb csoportot képeztek Clayton és Shuttleworth, Vidats, Röck és Farkas István sat. gyártmányai.

Mielőtt a kiállítás helyiségeit elhagynók, a kapu közelében önkénytelenül magára vonta figyelmünket azon rögtönzött kis műkert, melyet képünk középpontján láthatni. Az utakat meglehízi dísznövénnyek szegélyezik itt, s az idevarázsolt bársonypuha pázsitról szobrok és szökőkút, Wankó N. pesti gyáros készítményei, emelkedtek ki, míg a tér közepét díszsátor foglalta el. Itt fogadta el az országos magyar gazdasági egyesület Őcs. kir. Apostoli Felségét, midőn június 6-dikán a magyarországi gépgyártás ezen első jelentékenyebb kiállítását meglátogatni kegyeskedett.

A magyar nádor.

(Comes Palatii Regii.)

I.

A fényes nádorispáni *) méltóság, melyhez a legjelentékenyebb jogokat és kötelezéseket csatolták törvényeink, első szent királyunknak köszönheti eredetét, mint ezt minden kétséget kizárólag bizonyítja az, hogy a harmadik király Aba Samu előtt, ki előbb nádorispán volt, már Ceba főúr viselte a nádori méltóságot. **)

A szent király a nádorispánság életbeléptetése által a külföldi fejedelmeket utánozta, mert már a frank, german és angol királyoknak voltak palotagrófjai, Comites Palatii című udvari hivatalnokai, mely elnevezés átruházott a magyar nádorra is, mert eredeti Comes Palatii címéből eredt a palatinus szó.

Eleinte a magyar nádorispán teendői csak azok voltak, mik a frank, german és angol palotagrófoké, t. i. a királyi udvarban, a király nevében bírászkodtak, az ez elé tartozó ügyekben; de csak-

hamar az országban is szerteszert, a király, mint legfőbb bíró (summus iudex) nevében bírászkodandók.

Eleinte a királyság korlátlan jogaihoz tartozott a nádorispán kinevezése, de mivel az ősi szerződés által kötelezve volt a fejedelem minden fontos ügyekre nézve az ország főbbjei tanácsát s beleegyezését kikérni, azon fontosságnál fogva, melylyel a nádor, mint a király bírói helyettese, s az ország e szerinti legfőbb bírója birt, ősünk már az Árpádok korában oda tudták fejleszteni a dolgot, hogy a királyok nem egészen korlátlan hatalommal nevezték ki a nádort, hanem e tekintetben is kikérték a főbbek tanácsát, mi kiderül III. Endre Decretuma IX. pontjában, melyben világosan kimondatik, hogy a nádori hivatal betöltésére nézve az ország főbbjeitől a régi szokás szerint tanács kéretett.

Nagy Lajos korában Gara Miklós határozottan kimondja egy okmányban, hogy a királytól a nádorok közös beleegyezésével nyerte méltóságát, s a

*) E cím alatt fordul elő sz. László korában, de nagyrészt is nevezetett, a nádor cím pedig későbbi eredetű.

**) Ő volt nádor már 1001-ben.

nemzetnek ősi szokásból eredt ezen joga Albert alatt már törvényben mondatott ki.

Eleinte nem élethosszant tartó méltóság volt a nádorság, hanem egy évre neveztetett ki a nádor, mint ez a nádorok ismeretes névsorából kiteszik, valamint abból is, hogy II. Endre s fia IV. Béla, lekötelezték magukat, hogy évenként (singulis annis) nádort neveznek ki. Ez azonban nem zárta ki azt, hogy az előbbi nádor ismét azzá lehessen. N. Lajos, mint egy, a tihanyi Bence-apátságra vonatkozó ítéelő okmány tanúsítja, 1385 s 1389 közt három nádort nevezett ki, e szerint tehát e korban már egy évnél tovább tarthatott a nádori méltóság, de még sem volt élethosszant tartó.

Mivel az ősidőkben első szent királyunk ünnepe a főpapok s főurak ájtatoskodás s a közügyekre vonatkozó tanácskozás végett összegyülekeztek a királyi udvarnál, gróf Cziráky Antal s mások szerint ekkor kérte ki a főbék tanácsát, vagy ha időközben nevezte ki elmozdítás vagy halál miatt a nádort, beleegyezését — a király. — Hunyady Mátyás koráig nem találunk példát, hogy a nádor-választás miatt különösen hivatott volna össze országgyűlés, de ekkor (1485) ez történt, s a nádori hivatal köre szabatosan lőn ez alkalommal meghatározva; de arra nézve, hogy a nádori méltóság holtig tartó legyen, csak II. Lajos korában találunk törvényt, mert ekkor (1526-22. cikk) mondatik ki, hogy a nádori méltóság holtig tartó legyen, s az illető csak azon esetben fosztassék meg tőle, ha oly bünt követ el, melyért nemcsak méltóságát, hanem életét is elveszti.

Arra is, hogy mennyi idő alatt kelljen betöltetni a nádori méltóságnak, csak II. Mátyás korában hozott törvény; ugyanis Nádasdy Tamás halála után 46 évig nem töltetvén be a nádori szék, határozatott, hogy a nádorság megürülése után egy év alatt a király két katolikus s két protestans egyént jelöljön ki, s bepecsételt kijelölését a primás kezei közé juttatván, a kijelölési okmány az összes országos rendek előtt felbontassék az ország főpapja, mint királyi főkancellár által, s azután az országos rendek felkiáltás, vagy ha ez nem tolmácsolná a közmegegyezést valamely jelöltre nézve, szavazás által válaszsák meg a nádort.

E szerint történt a nádorválasztás azóta mindig, kivéve azon három esetet, midőn Lipót, József, István cs. k. főhercegek választattak meg; mert ekkor már tudva levén az ország közóhajtása, az országos rendek nem bontották fel a kijelölő okmányt, s közfelkiáltással választák meg nádorrá a főhercegeket, de azért törvénycikk ál-

tal mondatott ki, hogy e miatt nem szenvedhet csorbulást a nemzeti jog, a kijelöltekből nádort választani.

A most élő családok közül e következőkből voltak nádorok: Okolicsányi (IV. Béla alatt,) Csáky, Nádasdy, Pálffy, (három,) Forgách, Draskovics.

A nádor egyszersmind királyi helytartó, Locumtenens Regius.

A mi a kir. helytartói méltóságot illeti, ennek nyomát már a legrégebb időben találjuk, s pedig olyképp, hogy nem a nádor, hanem más viselte, így midőn II. Endre a szent földre indult, helyettesévé (helytartójává) Magyarországra nézve János esztergami érseket, Dalmátországra nézve pedig Pontius de Cruce lovagot, a Templomos („Templarius“) vitéz rendnek a magyar birodalombani főnökét nevezte ki.

I. Mátyás korában a nádorságra vonatkozólag hozott, már említett törvény szerint, a kir. helytartóság összeesetoltatott a nádorsággal, de később is voltak nem nádor kir. helytartók, mint Thurzó Elek, országbíró; Várady Pál, esztergami érsek; Ujlaky Imre, győri püspök.

Midőn a nádori hivatal — fentebb már említett hosszab üresedésben volta után — Nádasdy Tamásra ruházott (1554.), ismét kimondatott, hogy a királyi helytartói méltóság elválaszthatlanul a nádorsághoz tartozik.

De azért a későbbi időben, midőn a kormány politikája miatt betöltetlen volt a nádori hivatal, ismét látunk nem-nádor kir. helytartókat, mint Ambringt, tescheni Albertet stb. *).

Ezt előrebocsátva, lássuk a nádor királyi helytartó jogait 1848 előtt, mert az akkor hozott I. törv. cz. új, addig nem létezett jogi hatáskörrel ruházta fel a nádort.

1. Míg a nemzet nem mondott le szabad választási jogáról, ha király volt választandó, ezen célra az országgyűlést összehivatá, s a választásra nézve első szavazattal birt. A nádor ezen joga csak azon esetben lépne életbe, melyet az 1723. 2. §. meghatároz, t. i. ha a felséges Habsburg-Lotharingiai ház minden férfi- s nőivadékai kihaltával a nemzet szabad választási joga visszaállana.

2. A király meggátoltatása esetében a külföldi követeket kihallgatta s nekik feleletet adott, ezen joga megszűnt azóta, mióta hazánk nincs külön diplomatikai képvisellel a külföld irányában.

3. A kiskoru király gyámja volt, de e tekintet-

*) József nádor halála után István főhg kir. helytartóvá neveztetett ki, s mint ilyen nyitotta meg az 1847—48-ki országgyűlést.

ben is más rendszer állt be a most uralkodó ház alatt.

4. Az országgyűlésen a főtáblánál s a két tábla vegyes ülésénél elnökölt.

5. A koronázáskor a koronát az esztergami érsekkel a király fejére tette, a királyné koronázásakor a koronát, melylyel a királyné jobb válla érintetett, a veszprémi püspökkel tartá.

6. A koronázási díszmenetnél, midőn t. i. a király azon egyházba ment, hol megkoronázandó volt, előtte vitte a sz. koronát.

7. Mielőtt a nemzet szabad választási jogáról lemondott, a koronázás előtt fennhangon háromszor kérdezte a jelenlevőket, nevezetesen az országrendeit, akarják-e, hogy N. N. királylyá koronáztassék.

8. A magyar kir. helytartótanács s hétszemélyes főtörvényszék életbeléptetésekor, mindkettő elnöksége reá ruháztatott.

9. A királyi táblához alnádort (vice Palatinus) s ítélőmestert (Protonotariust) nevezett. Az alnádor azonban megkülönböztetendő a régi Pro-Palatinustól, a ki az egyházi rendű kir. helytartók mellé ment, kik a nádor biráskodási jogát is gyakorolták, bírói helyettesükként neveztetett ki. Az alnádor a kir. személynök (Personales Praesentis Regiae) hivatal üresen létében, vagy a személynök akadályoztatása esetében, az alsóháznál s a kirtáblán elnökölt.

10. Az országos főpénztár s az országos levéltár az ő felügyelete alatt áll.

11. A megyék közti határvillongásokban a biráskodás őt illette.

12. 1659 óta Pest, Pilis és Solt törvényesen egyesült megyék örökös főispánja volt.

13. Valamint a jász-kun kerületek főkapitánya

is, s ezen kerületek törvényszékétől, az általa alakított s mellette levő nádori törvényszékhez fellebbeztettek a perek, s onnan a hétszemélyes táblához.

14. Az ország főkapitánya, mint ilyen, a nemes fölkelősereg (Insurrectio) fővezére volt, mely jogot utoljára József nádor gyakorolta a francia háboru alatt. Mint az ország főkapitánya alá tartoztak jogilag minden várak s a határvidék is. A 12-dik huszárezred tulajdonosa volt.

15. Oly birtokokat, melyek már ugyan jogilag a szent koronát illették, de tetteleg még nem szálltak arra, 32 telek erejéig, mint nádori adományt, (donatus Palatinalis) adományozhatta, de csak nemeseknek s egy egyénnek csak egyszer. Ily esetben ő nevezte ki a beiktatót (Hominem Palatinalem). — Ezen jog a nádort, mint kir. helytartót illette, ugyanis a nádor most említett korlátolt adományozási joga, mely először Hunyady Jánosra mint kormányzóra (Gubernator) ruháztatott, megkülönböztetendő a régi nádorok azon jogától, melyeket a felségsértők, hűtlenek nádori ítélet által elkobzott s egy negyedben reájuk szállt birtokaiból tettek.

A nádor legszebb joga s kötelessége azonban az volt, hogy, mint az alkotmány legfőbb tisztviselője, köteles vala annak s törvényeinek épentartása fölött örködni s e tekintetben a nemzet érdekében felszólamlani (mint azt több jeles nádor tette,) ha a király körözete hatalmával visszaélt, s midőn a fejedelem s a nemzet közt félreértések merültek fel, vagy e vagy ama fél részéről bizalmatlanság s a közjólétre nézve veszedelmes ingerültség s elkeseredés merült fel, a trón és nemzet közt közbenjáróként fellépni, mint például ezt József nádor 1840-ben tette.

R. G.

Egy hét története.

— Junius 14. —

Budapest újra csöndes. A lobogók élénk színei nem játszanak többé nyugtalan szellőkkel; a főrangú világ — egész pompájával együtt — szétoszlott csöndes falukba és kies fürdőkbe; a külföldi vendégek elutaztak sok kedves emlék kíséretében; a gépek szertesztét hordvák a városliget kiállítási mezejéről; a rákosi versenytér, — melynek hőse pár év óta egy porosz gróf (Henckel Hugó), ki jön, futtat és győz, — újra némán borong a „hajdan és most“ mélabús párhuzama fölött; a csónakda is zajtalanul pihen csalfa babérain, a nagy Duna vizén; a nemzeti színház páholyai sem ragyognak már annyi gyémánttól és aranyos le-

gyezőtől; a mult vasárnapi „versenybál“ a redoutban bezárta a majdnem egy hétig szakadatlanul tartott diszünnepek és fényes látványok gazdag sorát, s ma már újra a hétköznapi élet megszokott kerékvágásában mozgunk.

De bár a ragyogó ünnepek elmúltak, s bár legmagasb vendégünk, a sokaság lelkesült éljenei közt rég elhagyá fővárosunkat, hol néhány napon át annyi ezer meg ezer hű szív környezé, — maradt utána valami a légben és emberek lelkében, a mi folyvást és mind jobban elevenit, — az éltető remény, hogy új idő küszöbén állunk, honnan a kilátás sokkal tágasabb, s a láthatár sokkal felhőt-

lenebb. Minden szem nyugat felé néz, honnan örömmünk jött, s honnan most az áldás sugarait várjuk, — hajnalt, melyre verőfényes napok következzenek. — Egy ország szívében dbog most a nagy költő ama reménye, hogy „jöni fog

Egy jobb kor, mely után
Buzgó imádság epedez
Százerek ajakán.“

A közelebbi ünnepek örömjajában nem volt helye, hogy hosszasan beszéljünk egy-egy előfordult oly történetről, mely egyik vagy másik közügyünkre mélyebb horderővel bír. De vissza kell térnünk rájuk, bármily szomorúak legyenek is.

Majd két hete már, hogy *Arany János*, kinek nevére és munkáira méltán büszkék vagyunk, néhány komoly és gyöngéd sorban tudatá az általa több éven át szerkesztett „Koszorú“-nak e hó végével való megszűnését. — *Hiába* mondják némelyek, hogy neki van más, nagyobb koszorúja is, melyet az idő mindig meg fog kimélni, — e tény maga sokkal szomorítóbb, semhogy könnyedén vehetnők. A legkomolyabb irányu s legvelősebb tartalmu szépirodalmi *heti közlönyt* veszítjük el ebben, s aligha azért, mivel szerkesztője — mint gyöngéden írja, — más egyéb foglalkozási körbe lépett, hanem mert az olvasó világ részvéte e vállalat iránt is egyre fogyott.

Ha nem csalódnak — *Saphir* mondá, hogy egy lap könnyű csigakocsija elé nem nagy oroszlánok és elefántok, hanem tarka pillangók valók. Meglehet, hogy ezek valóban könnyűdebben röpködnek vele, de nem is hagynak ám nyomokat maguk után; pedig a mi szellemvilágunk sok járatlan útján (különösen a szépműtan terén), épen erre volna a legnagyobb szükség.

Mikor Arany János egy szépirodalmi lap programjával lépett a közönség elé, sokan megütözköztek rajta. Mire való neki, — mondák ezek — a Parnaszról lelépni az irodalom alantabb fekvő ipar-telepeibe; szobrász helyett gyárnokká lennie, nagy költemények írása helyett heti lapot szerkeszteni, vagy is az örök oltárt föleserélni a napi konyhával, hol majd lassankint el kell forgácsolnia erejét, mely égi szikrától kapott tüzet.

De néhány év meggyőzhető az irodalom barátait, hogy a nagy költő korántsem cserélt munkakört, hanem csupán csak kiterjeszté munkálkodása határait. Ugyanazon időben, midőn heti lapját mindig tartalmasan igyekezett kiállítani, kaptuk tőle a „Daliás idők“ egyszerűen fenséges énekeit, a „Bolond Istók“ csodálatos humoru elejét és a „Buda halálát“, mely — bármit mondjanak is némelyek — igen eredeti és erős alkotásu homlok-

zatát képezi egy naiv népies hőskölteménynek. Így, míg költészetünk láthatárát álló csillagokkal gazdagítá, másfelől a legnagyobb gondossággal állítá össze heti lapját, tartósabb hivatást törekedvén kölesönözni annak a könnyű napi lapokénál, melyek egymás után gyorsan megjelenő számaikkal mint a gyertyák, rendesen egy-egy napig adnak világosságot azon körben, hol vidáman lobognak és elégnak.

Eleintén nagyszámu közönség és a jó írók egész csoportja környezé a „Koszorú“-t. Örvideni kezdtünk, hogy divatképek, himzmetminták, megbízások, harsogó fölhevások és csengő ígéretek nélkül is fen fog állni egy tartalmas, komoly szépirodalmi heti közlöny, melyet nem másért pártolnak, hanem magáért az — irodalomért. Azonban csak egy pár év kellett hozzá, hogy belássuk, mennyire csalódtunk. A komoly irány, a velős tartalmasság, a választékos nyelv, a szerkesztési jó ízlés és a mélyebb ismeretek terjesztése nem találtak többé oly hálás közönségre, mint egykor az „Athaeneum“ korában, midőn szintén a legelső költők: Vörösmarty és Bajza foglalkoztak a szerkesztés bajival. — Az irodalmi marchande des modes-ság majdnem egészen meghódítá a nővilágot, s a férfiak nagyobb része — megfoghatatlan egyoldalúsággal — mindinkább hiábavaló dolognak tartá a szépművészetet, mely minden nemzetnél oly méltó pártolásban részesül. — Ennélfogva a „Koszorú“ olvasóinak száma egyre gyérült, s csupán a szerkesztő lelkiismeretes munkássága és nagy anyagi áldozatkészsége tartá fönn a lapot a két legutóbbi évben. — Ha ez sem szomorú jelenség mai szellemi életünkre nézve, akkor a világon mindenhez bizvást vághatunk vigan mosolygó képeket!

Többektől hallottuk, hogy e hanyatlást csupán az idők insége s a pénzszükség okozák. De nem ép ez időben emelkedtek-e más divatlapok szilárdabb anyagi erőre, melyek pedig korántsem a beltartalomra, hanem kül cífraságokra s más mellesleges dolgokra fektették a fősúlyt? Nem akarjuk ezeket kárhóztatni, hiszen azzal szolgálnak, a mit a közönség ohajt; de sajnáljuk, hogy a magyar szépirodalom olvasó világa a költészetet és szépműtant nem örömet látja saját tisztességes komoly köntösében, hanem oly fecsegő vendégül ohajtja, ki egyik kezében divatképekkel, himzmetmintákkal, a másikkban sorsjegyekkel, betürejtvényekkel és pipereárukkal tekintsen be hozzá.

Egyébiránt valamint gondoskodva van arról, hogy a fák égig ne nőjjenek, ugy azt hiszszük, hogy e divatlap-ipar mai vásári eljárásának is háttért fog szabni a fölvilágosult közönség visszatet-

szése. E napokban egy nagy magyar város kasszinójába ép akkor léptünk be, midőn ott egyik lilaszín divatlapunk nagy vásári fölhívását hahotaszó, gúnyos megjegyzések és elmondhatatlan nyájas címek kíséretében olvasták föl, úgy hogy e pillanatban szintén röstellenünk kellett, hogy mi is Arkádiában, (t. i. az újságírókéban) születtünk. Az ötvenféle betűkkel s vaskos mutatókezekkel nyomtatott, mindenféle képet, mennyet, poklot, izgalmi regényeket s 16 millióra játszó sorsjegyeket ígérő fölhívás valamennyi pontja, (még az is, mely kivételt képezhetett volna,) nevetség tárgya lett. A világ — úgy látszik — nem akar már sokáig csalatni s másnap egy derék urhölgygyel találkozáánk, ki eddig folyvást e lapot járátá, de már a mult évben az ily ígéretek által elkedvetlenítve, a „Családi kör“-höz szegődött, mely — meg kell adni — a tartalomra is eleget ad, igyekszik eredeti jobb műveket közölni, s nem csupán kevésbe kerülő fordításokkal táplálkozik. Ki hinne továbbra is oly fölhívásnak, mely heti lap létére „leggaz-

dagabb tartalmu“-nak állítja magát, midőn van egy naponkint megjelenő s igen sűrűn nyomott napi közlöny, (a „Fővárosi Lapok,“) mely főképen az olvasmány bősége és széles írói körének nagy munkálkodása által igyekszik fentartani hiteltét, s mely nem tizenhat sorsjeggyel, hanem szakadatlan irodalmi buzgólkodással keresi közönségét.

Mindig sajnós dolog, midőn szembe kell szállnunk velünk egy pályát futó egyénnel, holott velők karonfogva szeretnénk haladni ugyanegy cél, a műveltség terjesztése felé. De ha megrójuk a szegény vándorszínészek kiabáló falragaszait, nem szabad elhallgatnunk az ily nyegle fölhívásokat sem, melyek az irodalmi hitelt és becsülést könnyelműn kockáztatják. Hagyjuk el ezeket, s ne idézzük elő újra azon szomorú véget ért üzérkedést, melyre akkor egyik írónk szomorú kényszerűségből azt mondá: ime, a vásár, melyen a legbénábbak kiáltanak legnagyobbakat — fillérekért.

Vadnai Károly.

Ujdon s á g o k.

* (A katonai provisorium) Magyarországon jul. 1-én megszűnik. Ó felsége Budán jun. 8-án aláirt l. f. kéziratával tudatta e határozatát a magyar főkancellárral. Ugyanez alkalommal a magyar királyi helytartótanács törvényes működési köre is visszaállítatott.

* (A magyar országgyűlés) megnyitása okt. első napjaira van tervezve, s egybehívása julius hó folytán történnék meg.

* (A bibornok herceggprímás) újabb nagyszerű alapítványáról irnak Esztergomból. Az esztergomi leánynövelde megalapítására ugyanis 60,000 frtot tett le a káptalan kezeibe, mely összeghez a főkáptalan 7000 frtot csatolt. A volt seminarium épületének e célra berendezésére és helyreállítására 10,000 frtot szánt a bőkezű főpap.

* (Az Eszterházy-képtár) már megérkezett Pestre. Egy bécsi lap szerint az utóbbi napokban 1,200,000 frtot ígértek érte.

* (A párisi osztrák követtség) értesít e Párisban élő magyar menekülteket, hogy most van ideje kegyelemért folyamodniok a siker reményével. Eddigelé azonban még semmi eredménye nem mutatkozott a felszólításnak.

* (A magyar királyi testőrséget) hir szerint helyreállítani szándékoznak.

* (Uj koronaör.) B. Nyáry Antal, mint a „P. H.“ tudatja, koronaörnek fog kineveztetni. E választásban egyszersmind azon törvényesített szokásra

is van figyelem, hogy a koronaörök egyike protestans legyen, és pedig, mivel a legközelebb lelépott koronaör az evangélikus felekezethez tartozott, most ismét az országzászlósi rangra reformatus vallásu emeltetnék.

* (Kossuth Lajos neje) hosszas szenvedés után a külföldön elhunyt. Béke sokat hányatott porainak!

* (B. Orbán Balázs), kitől lapunk néhány székellyföldi utirajzot közölt, Kolozsvárt a kath. hitfelekezetről az unitariusra tért át, melyet egykor elődei is vallottak.

* (A londoni képes újság) Kmety György arc-képet hozza, s elhunyt vitéz hazánkfiának életrajzát is közli.

Képtalány.

(Megfejtése a 28-dik számban lesz.)

A 24-dik számban közlött képtalány értelme ez: „Az egyik sár, a másik nevet.“

Nevezetes névalírások másolatai.

II.

Közli : *Lehoczky Tivadar.*

A handwritten signature in a Gothic script, reading "W. Rex manu ppa". The letters are highly stylized and interconnected.

W. Rex manu ppa. (I. Ulászló király, Buda, 1441. sept. 19.)

A handwritten signature in a cursive script, reading "Sigismundus". The letters are fluid and connected.

Sigismundus. (Zsigmond király, 1410.)

A handwritten signature in a cursive script, reading "Wladislaus Rex manu ppa". The letters are fluid and connected.

Wladislaus Rex manu ppa.
(II. Ulászló király, 1512.)

A handwritten signature in a cursive script, reading "Ferdinandus". The letters are fluid and connected.

Ferdinandus. (I. Ferdinánd,
1543.)

A handwritten signature in a cursive script, reading "Ysabella regina". The letters are fluid and connected.

Ysabella regina. (Izabella királyné, Zápolya János özvegye,
Zsigmond lengyel király leánya, 1559.)

A handwritten signature in a cursive script, reading "Joannes Rex manu ppa". The letters are fluid and connected.

Joannes Rex manu ppa. (Zápolya János
király, 1528.)

A handwritten signature in a cursive script, reading "Joannes Electus Rex". The letters are fluid and connected.

Joannes Electus Rex. (János Zsigmond, 1571.)